

JAROSŁAW STRUNIAWSKI¹

POLICYJNE ZABEZPIECZENIE PRZEJAZDÓW ZORGANIZOWANYCH GRUP KIBICÓW

Bezpieczeństwo stanowi jedną z podstawowych wartości i potrzeb społeczeństwa. Koncentruje się przede wszystkim na społeczności lokalnej, w obszarze najbliższym naszemu miejscu zamieszkania. Obowiązek jego zapewnienia spoczywa na wszystkich organach władzy i administracji państwowej. Jednym z istotnych czynników mających wpływ na poczucie bezpieczeństwa przez człowieka jest m.in. niezagrożony udział w sportowych imprezach masowych, w szczególności meczów piłki nożnej. Niezależnie od klasy rozgrywek generują one liczne problemy natury technicznej, logistycznej, a także szereg zagrożeń w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Publiczność piłkarska, tworząca swoistą subkulturę, składa się przede wszystkim z młodych ludzi uczestniczących bardzo aktywnie w spotkaniach piłkarskich swojej ulubionej drużyny², w tym tych rozgrywanych na stadionach drużyn przeciwnych. W związku z czym kibice przemieszczają się grupowo publicznymi środkami transportu, tj. pociągami, autokarami oraz indywidualnie, pojazdami prywatnymi, często kilkaset kilometrów od miejsca swojego zamieszkania. I to właśnie organizacja i obowiązek zabezpieczenia tych przejazdów jest obecnie największym wyzwaniem dla służb i innych podmiotów zapewniających bezpieczeństwo.

¹ Dr Jarosław Struniawski — absolwent Akademii Obrony Narodowej i Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. W 2012 r. na Wydziale Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej uzyskał stopień naukowy doktora nauk o obronności. Autor i współautor publikacji z obszaru bezpieczeństwa, w tym zarządzania kryzysowego. Prowadzi krajowe i międzynarodowe badania naukowe w obszarze bezpieczeństwa imprez masowych. Aktywnie uczestniczy w szkoleniu kadr administracji publicznej szczebla gminnego, powiatowego, wojewódzkiego i krajowego, w tym kadr dowódczych i wykonawczych Policji, PSP, SG, BOR i innych. Od 2004 r. związany zawodowo z Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie. Obecnie adiunkt w Zakładzie Zarządzania Kryzysowego Instytutu Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Wydziału Bezpieczeństwa Wewnętrznego WSPol w Szczytnie. Zainteresowania naukowe to zarządzanie bezpieczeństwem imprez masowych i zgromadzeń publicznych.

Adres do korespondencji: <j.struniawski@wspol.edu.pl>.

² D. Olweus, *Mobbing. Fala przemocy w szkole. Jak ją powstrzymać?*, Warszawa 1998, s. 46.

Stąd też, z punktu widzenia bezpieczeństwa imprez masowych (przede wszystkim meczów piłki nożnej, ale również innych dyscyplin sportowych), tak ważne miejsce zajmuje policyjne zabezpieczenie przejazdów ich uczestników. Wymaga ono wzmożonej współpracy terenowych jednostek organizacyjnych Policji oraz stałego współdziałania z podmiotami pozapolicyjnymi, zarówno odpowiedzialnymi za zapewnienie porządku i bezpieczeństwa, jak i przede wszystkim z przewoźnikami.

Wejście w życie w 2009 r. ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych³ wymusiło na zarządcach/właścicielach obiektów sportowych poprawę infrastruktury stadionowej, natomiast na organizatorach imprez — obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa ich uczestników. Wynikiem zmian legislacyjnych jest poprawa bezpieczeństwa na samych obiektach, jednak negatywne działania grup chuligańskich przeniosły się w znacznym stopniu na przestrzeń publiczną.

Zagrożenia bezpieczeństwa związane z przemieszczaniem się kibiców

W ramach organizacji imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej, bez względu na ich charakter, rangę czy klasę rozgrywkową pojawiają się trudności natury logistycznej oraz zapewnienia bezpieczeństwa i transportu ich uczestników. Na podstawie wieloletnich doświadczeń uznać należy, iż istnieje bardzo ścisły związek pomiędzy organizacją masowych imprez sportowych a incydentami wywoływanymi przez ich uczestników podczas przemieszczania się do miejsca imprezy i z powrotem.

Kibice, przemieszczając się w sposób zorganizowany lub indywidualnie na zawody sportowe, korzystają ze środków transportu publicznego kolejowego i drogowego, prywatnych przewoźników autokarowych, a także prywatnymi środkami transportu. Niestety ich negatywne zachowania w trakcie przejazdów stanowią obecnie największe zagrożenie związane z organizacją sportowych imprez masowych. Mają one szczególnie charakter, gdyż dotyczą nie tylko samych grup kibicowskich, ale stwarzają niebezpieczeństwo dla osób postronnych (niezwiązanych z daną imprezą). Działania ich wpływają również na bezpieczeństwo w ruchu drogowym.

Przejawem tego typu zachowań jest dążenie pseudokibiców piłkarskich do konfrontacji. Szczególne zagrożenie w tym zakresie występuje w przypadku organizacji meczów podwyższonego ryzyka czy meczów derbowych. Ponadto kierują oni swoją nienawiść i agresję również wobec służb porządkowych oraz Policji. Dodatkowy problem stanowią osoby będące pod wpływem alkoholu lub narkotyków, co jeszcze potęguje ich agresywne i irracjonalne zachowania.

Osoby, które chcą się stać członkami danej grupy pseudokibiców, muszą udowodnić, że się sprawdzą w walce i będą lojalni wobec pozostałych członków. W tym celu muszą wziąć udział w odpowiedniej liczbie wyjazdów

³ Ustawa z 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (DzU z 2009 r., nr 62, poz. 504 ze zm.).

na mecze z wrogimi klubami i wyróżnić się w trakcie awantur⁴. Członkowie tzw. bojówek z reguły nie przemieszczają się wraz z pozostałymi kibicami swojego klubu. Najczęściej wybierają oni jako środek transportu prywatne pojazdy. Daje im to możliwość swobodnego przemieszczania i uniknięcia nadzoru ze strony Policji. Dodatkowo przed wyjazdem zostawiają oni telefony komórkowe w jednym miejscu, z obawy o namierzenie ich położenia przez zamontowane w aparatach nadajniki GPS.

Zagrożeniem związanym z przemieszczaniem się kibiców piłki nożnej jest niewątpliwie dążenie do konfrontacji siłowej pomiędzy zwaśnionymi grupami kibiców. Największym uznaniem wśród futbolowych chuliganów cieszą się te grupy, które często biorą udział w starciach⁵. Najczęściej do tzw. ustawek (bójka z udziałem dwóch grup kibiców najczęściej z dala od stadionu i osób postronnych) dochodzi na terenie osiedli lub kompleksów leśnych, tak aby uniknąć ewentualnego zatrzymania przez Policję. W ostatnim czasie bójki pomiędzy grupami pseudokibiców nasiliły się na trasach przemieszczania się ich na mecze — na drogach publicznych, w tym ekspresowych, czy na autostradach. Polega to na zablokowaniu ruchu na danej drodze, bójce z pseudokibicami drużyny przeciwnej i szybkiej ucieczce z miejsca, gdzie doszło do konfrontacji. Ponadto wzajemne ataki pseudokibiców polegają również na obrzucaniu kamieniami lub innymi niebezpiecznymi przedmiotami środka transportu, jakim przemieszczają się ich przeciwnicy. Zdarzają się przypadki zerwania hamulca awaryjnego pociągu i zatrzymania jego na trasie ich przejazdu. Dochodzi do tego najczęściej w miejscu, gdzie grupa pseudokibiców drużyny przeciwnej czeka już na zatrzymanie pociągu, a następnie po jego zatrzymaniu dostaje się do jego wnętrza i atakuje przeciwników.

Zachowaniom chuligańskim często towarzyszą akty wandalizmu, przede wszystkim niszczenia środków lokomocji, zwłaszcza gdy są to środki zbiorowego transportu publicznego. Natomiast w przypadku wynajętego transportu kolejowego, tzw. pociągu specjalnego, zagrożenia te są mniejsze. Powodem takiego stanu rzeczy jest fakt, iż to sami kibice zawierają umowę z przewoźnikiem na usługę transportową i to oni ponoszą koszty dewastacji pociągu lub jego nieuprawnionego zatrzymania. Poza tym pociągi specjalne przewożące kibiców, w wyniku uzgodnień przewoźnika kolejowego z podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo nie zatrzymują się na większości stacji, a ich ewentualne postoje ograniczane są do niezbędnego minimum i organizowane najczęściej w miejscach, gdzie zagrożenie jest najmniejsze. W takiej sytuacji jednym z nielicznych zagrożeń jest ewentualne zachowanie kibiców podczas przejazdu przez poszczególne stacje i przystanki kolejowe, gdzie znajdują się osoby postronne. Dochodzić tam może do przypadków wyrzucania z okien pociągu niebezpiecznych przedmiotów, tj. szklane butelki, czy też środki pirotechniczne — race świetlne lub petardy hukowe. Stanowi to zagrożenie pożarowe dla masowych środków komunikacji, a przede wszystkim dla zdrowia ludzi.

⁴ E. Drzazga, *Chuligaństwo futbolowe w Polsce*, Warszawa 2016, s. 23.

⁵ P. Piotrowski, *Chuligani a kultura futbolu w Polsce*, Warszawa 2012, s. 27.

Kolejnym zagrożeniem związanym z omawianym zagadnieniem jest zachowanie się kibiców podczas postojów na trasie przejazdu. Najczęściej ma to miejsce, gdy kibice korzystają z wynajętych autokarów lub pojazdów prywatnych. Dochodzi wówczas do tzw. promocji — kradzieże dokonywane w sklepach, lokalach gastronomicznych lub na stacjach benzynowych. Z uwagi na fakt dużej liczby osób jednocześnie wchodzących do danego obiektu handlowego, obsługa nie jest w stanie zapanować nad sytuacją dopilnować towaru. Ponadto ich agresywne zachowanie powoduje, że pracownicy sklepów boją się zareagować na przypadki kradzieży, a fakt ten zgłaszany jest Policji, dopiero gdy kibice opuszczą teren sklepu lub stacji. Ocena „promocji” w samym środowisku kibiców nie jest jednoznaczna — na forach internetowych można przeczytać zarówno komentarze osób, które traktują je jako niewinny wyglup, jak i takich, które uważają tego typu zdarzenia za niepotrzebne lub wręcz niegodne chuligana⁶.

Tabela 1

Dane statystyczne dotyczące przemieszczania się uczestników imprez masowych

Rok	Liczba wykonanych patroli zabezpieczających przejazdy uczestników imprez masowych			Wydatki Policji związane z przemieszczaniem się uczestników imprez masowych	Liczba popełnionych przestępstw na trasie przejazdu				Liczba popełnionych wykroczeń na trasie przejazdu			
	przy wykorzystaniu transportu kolejowego	przy wykorzystaniu transportu samochodowego	ogółem		ogółem	masowe imprezy sportowe	mecze piłki nożnej	artystyczno-rozrywkowe	ogółem	masowe imprezy sportowe	mecze piłki nożnej	artystyczno-rozrywkowe
2011	446	3065	3511	4 172 824 zł	144	1	143	0	84	6	78	0
2012	492	2906	3398	3 931 165 zł	40	0	25	15	174	0	29	145
2013	662	4354	5016	7 726 538 zł	60	0	31	29	272	0	172	100
2014	446	3908	4352	7 282 009 zł	35	0	29	6	366	6	275	85
2105	390	3627	4017	6 834 449 zł	28	0	26	2	295	0	284	11
2016	479	3741	4220	6 639 573 zł	38	1	29	8	303	0	299	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów statystycznych KGP — *Bezpieczeństwo imprez masowych w latach 2011–2016*, Warszawa 2017 r.

⁶ Tamże, s. 40–41.

Zadania Policji w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa przejazdów zorganizowanych grup kibiców

Największa odpowiedzialność związana z zapewnieniem bezpieczeństwa imprez sportowych, w tym meczów piłki nożnej organizowanych zarówno jako imprezy masowe, głównie w najwyższych klasach rozgrywkowych, tj. Ekstraklasa i I liga, jak i rozgrywanych jako imprezy niemassowe, w szczególności w niższych klasach, tj. II i III liga oraz IV ligowych rozgrywkach na szczeblu wojewódzkim, należy do Policji. Jej głównym zadaniem jest ochrona życia zdrowia i mienia oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Obowiązki te obejmują przede wszystkim rozpoznanie, zwalczanie przestępstw i wykroczeń, a także gromadzenie i przetwarzanie informacji związanych z organizacją imprez sportowych⁷. Działalność Policji w przedmiotowym zakresie ukierunkowana jest przede wszystkim na zabezpieczeniu rejonu bezpośrednio przyległego do miejsca odbywania imprezy, tras dojścia uczestników, przejazdów uczestników i kibiców środkami transportu publicznego i środkami komunikacji miejskiej, a także prywatnymi środkami transportu. Tak więc skupiają się one głównie na zabezpieczeniu wszelkich miejsc poza terenem imprezy.

Z punktu widzenia Policji przemieszczanie się uczestników imprez masowych o podwyższonym ryzyku określane jest jako zdarzenie kryzysowe. Czyli zdarzenie spowodowane bezprawnymi zamachami mogącymi spowodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzi albo mienia, charakteryzujące się możliwością utraty kontroli przez podmiot odpowiedzialny za stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w miejscu zdarzenia albo eskalacji zagrożenia w stopniu wymagającym użycia do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego policjantów zorganizowanych w oddziały lub pododdziały zwarte. To często sytuacje związane z organizacją meczów antagonistycznie nastawionych do siebie grup kibiców, gdzie ryzyko wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa jest bardzo duże. Zabezpieczenie policyjne tego typu zdarzeń realizowane może być w formie operacji⁸.

Rodzaj podejmowanych działań policyjnych uzależniony jest głównie od przewidywanych zagrożeń. Na podstawie prowadzonych analiz, a także doświadczeń wynikających z wcześniejszej realizacji zabezpieczeń

⁷ Art. 2 pkt 1 zarządzenia nr 982 komendanta głównego Policji z 21 września 2007 r. w sprawie zasad organizacji i trybu wykonywania przez Policję zadań związanych z rozpoznaniem, zapobieganiem, zwalczaniem przestępstw i wykroczeń popełnianych w związku z imprezami sportowymi oraz gromadzenia i przetwarzania informacji dotyczących masowych imprez sportowych (Dz. Urz. KGP, nr 17, poz. 129).

⁸ Pozostałe formy działań policyjnych to: akcja, zabezpieczenie prewencyjne i interwencja — na podstawie art. 7 pkt 4 zarządzenia nr 23 komendanta głównego Policji z 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji zadań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi (Dz. Urz. KGP z 2014 r., nr 7, poz. 65 ze zm.).

z udziałem tych samych klubów, incydentów, do jakich dochodziło pomiędzy kibicami konkretnych drużyn, podejmowana jest decyzja co do zastosowania określonej formy zabezpieczenia. Natomiast sposób organizacji, przygotowania, planowania i realizacji zabezpieczenia policyjnego przejazdów kibiców wymaga stosowania szeregu procedur, w tym precyzyjnie określonych zasad jego prowadzenia, które są ukierunkowane na zapobieganie wszelkiego rodzaju zjawiskom przemocy czy agresji oraz jakimkolwiek innym zachowaniom naruszającym porządek prawny. Postępowanie w związku z zabezpieczeniem przejazdów kibiców zawarte zostały w „Instrukcji w sprawie sposobu postępowania Policji w związku z przejazdami kibiców”. Określa ona zasady obiegu informacji dotyczących przejazdów kibiców, organizację patroli zabezpieczających oraz taktykę służby patrolu zabezpieczającego⁹. W powyższym zakresie komendanci wojewódzcy Policji w zależności od rodzaju i skali zagrożeń występujących na terenie danego województwa wydają szczegółowe decyzje w sprawie wprowadzenia do użytku wewnętrznego wytycznych dotyczących przedmiotowej tematyki przez jednostki podległe KWP.

Podejmowanie szybkich i skutecznych działań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w trakcie przejazdów grup kibiców wymaga wykonania czynności mających na celu niedopuszczenie do przypadków wystąpienia zagrożenia. Należy do nich między innymi prowadzenie przez funkcjonariuszy wszystkich pionów służbowych stałego, intensywnego i skutecznego rozpoznania środowiska kibiców, monitorowaniu wszelkich możliwych kanałów informacyjnych — środków masowego przekazu, forów i stron internetowych. Ma to na celu ujawnianie zamiarów poszczególnych grup kibicowskich, w tym¹⁰:

1. rozpoznanie nieformalnych grup kibiców i pseudokibiców, zwłaszcza składających się z subkultur młodzieżowych;
2. identyfikację wyglądu, charakterystycznych oznakowań i ubiorów poszczególnych grup;
3. szukanie informacji na temat składu osobowego tych grup (danych personalnych przywódców i inicjatorów zakłóceń porządku);
4. identyfikowanie grup antagonistycznych i im sprzyjających, a także prognozowaniu ich realnych zamiarów oraz potencjalnych zachowań (sposobów komunikowania się i przekazywania informacji o planowanych działaniach);
5. rozpoznawanie tras i środków transportu, którymi uczestnicy będą się przemieszczali, w tym marki i numery rejestracyjne samochodów oraz przewidywany termin przejazdu;
6. ustalanie „stałych” miejsc grupowania się uczestników imprez przed planowanym wyjazdem na nie;
7. identyfikowanie sprawców przestępstw i wykroczeń.

⁹ Art. 1 instrukcji w sprawie sposobu postępowania Policji w związku z przejazdami kibiców, załącznik nr 2 do zarządzenia nr 982..., wyd. cyt.

¹⁰ J. Struniawski, *Dowodzenie w trakcie operacji policyjnych w zakresie imprez masowych i zgromadzeń publicznych*, Szczytno 2014, s. 184–185.

Źródłem powyższych informacji są kluby piłkarskie, które pozyskują je na podstawie sprzedanych biletów i karnetów, które zgodnie z przepisami zawierają dane osobowe tych osób. Informacje pozyskiwane są również z policyjnych baz danych, tj. Krajowego Systemu Informacji Policyjnej czy Policyjnego Rejestru Imprez Masowych, które zawierają adresy, ewentualne powiązania kibiców ze środowiskiem przestępczym, czy wcześniejszej karalności za udział w przestępstwach związanych z bezpieczeństwem imprez masowych.

Każda uzyskana informacja dotycząca przemieszczania się kibiców powinna być niezwłocznie przekazywana do osób (podmiotów) odpowiedzialnych za zabezpieczenie imprezy sportowej oraz do dyżurnych jednostek na trasie przejazdu lub jednostek Policji, przez których teren przewiduje się możliwość przemieszczania tych osób, z jednoczesnym powiadomieniem zespołu do spraw kibiców¹¹. Ma to znaczący wpływ na organizację działań policyjnych, a odpowiedzialność za ich prawidłowy obieg w strukturach Policji odpowiadają punkty kontaktowe umiejscowione w strukturach komórek do spraw sztabowych. Ważnym elementem obiegu informacji jest niezwłoczne ich przekazywanie dowódcy patrolu zabezpieczającego, tak aby miał on możliwość podejmowania skutecznych działań w celu uniknięcia sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa.

Na podstawie informacji uzyskanych z przeprowadzonego rozpoznania sporządzana jest analiza ryzyka. Określana jest ona jako przewidywanie zagrożenia zakłóceń bezpieczeństwa i porządku publicznego zarówno w miejscu trwania imprezy, jak i na trasie przemieszczania kibiców, które wynikają z rozpoznania zagrożeń¹². Celem analizy jest wyodrębnienie części składowych zidentyfikowanych zagrożeń pod kątem występowania możliwych i prawdopodobnych zagrożeń, ze szczególnym uwzględnieniem możliwych zdarzeń, przyczyn zagrożenia, miejsca zagrożenia, czasu i konsekwencji wystąpienia, odszukania ich źródeł oraz ocena ryzyka ich występowania¹³. Odpowiednio przygotowane działania policyjne dają możliwość natychmiastowej reakcji na wszelkie incydenty i pozwalają skutecznie przeciwdziałać potencjalnym zagrożeniom, co z kolei wpływa na poczucie bezpieczeństwa uczestnikom tego typu imprez.

Analiza ryzyka jest podstawą opracowania planu służby patrolu zabezpieczającego przez jego dowódcę. Plan przesyłany jest do jednostek podległych KWP, na których terenie realizować będzie czynności. W planie uwzględnia się: siły i środki oraz wyposażenie przewidziane do zabezpieczenia, zadania policjantów wyznaczonych do pełnienia służby, trasy i czas przejazdu z podaniem miejsc przesiadek, czasu dojazdu do stacji etapowych i docelowych, zadań i sposobu kierowania pracą zespołu ds. kibiców

¹¹ W skład nietatowych zespołów ds. kibiców wchodzi funkcjonariusze służb kryminalnych, właściwi w sprawach sztabowych członkowie punktów kontaktowych ds. masowych imprez sportowych komend miejskich i powiatowych Policji oraz policjanci innych komórek organizacyjnych w zależności od potrzeb; zob. art. 4 pkt 2 zarządzenia nr 982..., wyd. cyt.

¹² Tamże, art. 1 pkt 2.

¹³ J. Struniawski, *Dowodzenie...*, wyd. cyt., s. 179.

(rejestrującego zachowania kibiców, miejsc zagrożonych na trasie przejazdu, przyjętej taktyki służby), w tym warianty działania i zasad współdziałania z jednostkami Policji na trasie przejazdu.

W określonych sytuacjach sztaby komend wojewódzkich Policji opracowują plany przedsięwzięć dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie danego województwa.

W procesie przygotowania zabezpieczenia policyjnego wyjazdu kibiców z podległego rejonu służbowego komendanci miejscy i powiatowi Policji w przypadku posiadania informacji o trasie przejazdu kibiców przemieszczających się pojazdami/autokarami mają za zadanie przekazania takiej informacji właścicielom lub obsłudze stacji paliw, sklepów i innych obiektów handlowo-usługowych znajdujących się na trasie przejazdu o możliwych zagrożeniach z jednoczesnym zwróceniem uwagi na zasadność wzmocnienia ochrony i sprawdzenia poprawności działania systemu monitoringu oraz niezwłocznego informowania Policji o wszelkich zdarzeniach z udziałem kibiców.

Policyjne zabezpieczenie przejazdów uczestników imprez sportowych polega na obecności sił policyjnych w miejscach najbardziej zagrożonych znajdujących się na trasie przejazdu oraz nadzorowaniu przemieszczających się kibiców przez patrole zabezpieczające.

Działania o charakterze prewencyjnym w przypadku przemieszczania się kibiców transportem kolejowym polegają na zabezpieczeniu przez służby prewencyjne szlaków kolejowych, a także wszystkich dworców i przystanków na trasie przejazdu pociągów z kibicami. Zadaniem funkcjonariuszy jest niedopuszczenie do konfrontacji z kibicami drużyny przeciwnej, kradzieży lub dewastacji mienia. Ponadto w przypadku przejazdu kibiców autokarami lub pojazdami prywatnymi siły policyjne zabezpieczają stacje benzynowe, parkingi, przydrożne bary, bramki wjazdowe na autostradę itp. Podejmowane są również działania uniemożliwiające wyjazd na imprezę sportową osób nietrzeźwych lub zachowujących się agresywnie.

W przypadku patrolu zabezpieczającego działania policyjne polegają na objęciu stałym nadzorem przemieszczającej się grupy kibiców. Polecenie objęcia zabezpieczeniem przejazdu kibiców przez patrol zabezpieczający poza teren województwa wydaje komendant wojewódzki Policji, właściwy dla miejsca rozpoczęcia podróży, a w przypadku przejazdu kibiców na terenie województwa komendant powiatowy Policji, właściwy dla miejsca rozpoczęcia podróży. Decyzję o zakończeniu patrolu podejmuje dowódca patrolu po uzyskaniu informacji od kierownika pociągu, zespołu monitorującego, z których wynika, że przemieszczający się kibice w dalszej części podróży nie stworzą zagrożenia dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. W takiej sytuacji konieczne jest jednak dalsze monitorowanie zachowania przemieszczających się grup kibiców. Obecnie stosowaną praktyką jest realizacja patroli zabezpieczających w granicach administracyjnych województwa. Przekazanie grupy kibiców pod nadzór jednostki, na której teren kibice wjeżdżają, następuje w ustalonym wcześniej miejscu tak, aby uniemożliwić ich dalszy przejazd bez nadzoru sił policyjnych. Patrol zabezpieczający po przekazaniu grupy kibiców policjantom biorącym udział w zabezpieczeniu

pozostaje w dyspozycji dowódcy akcji/zabezpieczenia prewencyjnego, a po jego zakończeniu wykonuje konwój powrotny z kibicami. W ten sposób policjanci z patrolu zabezpieczającego mogą wspomagać działania lokalnych sił policyjnych w miejscowości, w której mecz jest rozgrywany. W praktyce jednak siły te stanowią odwód dowódcy akcji i wykorzystywane są sporadycznie, natomiast patrole zabezpieczające w obrębie więcej niż jednej komendy wojewódzkiej realizowane są bardzo rzadko, głównie w sytuacjach, gdy realizowane zabezpieczenie wymaga zaangażowania znacznej ilości sił i środków i jedna z jednostek nie ma możliwości ich zrealizowania.

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji zadań związanych z zabezpieczeniem przemieszczających się kibiców konieczne jest wyznaczenie w takiej sytuacji policjantów posiadających odpowiednią wiedzę i doświadczenie, przede wszystkim z oddziałów prewencji Policji, samodzielnych pododdziałów prewencji Policji i nieetatowych pododdziałów prewencji Policji. Do podstawowych zadań patrolu zabezpieczającego należy:

1. rozpoznanie planów i zamierzeń kibiców podróżujących autokarem, pociągiem itp.;
2. monitorowanie przejazdu kibiców oraz w miarę możliwości nawiązanie i utrzymywanie kontaktu z kierującymi autobusami lub innymi środkami transportu osobowego;
3. nawiązanie ścisłej współpracy z drużyną konduktorską (w zakresie kontroli biletów) i funkcjonariuszami Straży Ochrony Kolei;
4. legitymowanie osób zachowujących się agresywnie, zatrzymywanie sprawców przestępstw i wykroczeń;
5. przekazywanie zatrzymanych osób policjantom pełniącym służbę na trasie przejazdu.

Dowódcą takiego patrolu powinien być policjant posiadający odpowiednią w tym zakresie wiedzę i doświadczenie, a także zdolny do samodzielnego podejmowania decyzji, musi być on w stanie niezwłocznie reagować na wszelkie zagrożenia, również w chwili dynamicznie zmieniającej się sytuacji operacyjnej. Powinien on dysponować wykazem danych radiowych oraz numerów telefonicznych łączności Krajowej Sieci Współdziałania i Alarmowania (KSWiA) jednostek Policji na prawdopodobnych trasach przejazdu do wskazanego miejsca, wykazem danych personalnych osób najczęściej podróżujących na imprezy, znanych z czynnego naruszania porządku prawnego oraz osób ukaranych zakazem wstępu na imprezę masową i zobowiązanych wyrokiem sądu do powstrzymania się od przebywania w miejscach prowadzenia imprez masowych. Podczas realizacji patrolu dowódca obowiązkowo utrzymuje stały kontakt z Centrum Operacyjnym Komendy Wojewódzkiej Policji powołanym w celu prawidłowej koordynacji prowadzonych działań, a także sprawnego kierowania sił policyjnych w zagrożone rejon.

Policjanci wyznaczeni do wykonania patrolu zabezpieczającego, po przybyciu na miejsce zbiórki kibiców i dokonaniu oceny sytuacji w zakresie liczebności, składu osobowego, zachowania grupy kibiców oraz przekazaniu niezbędnych informacji dyżurnemu jednostki macierzystej, zobligowani są do objęcia nadzorem prewencyjnym przemieszczającej się grupy.

W chwili rozpoczęcia patrolu zabezpieczającego jego dowódca winien również pouczyć uczestników wyjazdu o obowiązujących zasadach zachowania. Upредить ich, że w przypadku podejmowania zachowań stwarzających zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku oraz uciążliwych dla innych podróżnych, mogą zostać usunięci z pociągu.

W sytuacji, gdy kibice przemieszczają się pociągami wynajętymi tzw. specjalnymi — przejazd funkcjonariuszy w pociągu wraz z kibicami, którzy są najemcami środka lokomocji, jest niemożliwy. Zabezpieczenie takiego przejazdu polega na wystawieniu przez właściwe terytorialnie komendy powiatowe Policji wzmocnionych patroli na czas ich przejazdu lub postoju, a także utrzymywaniu stałego kontaktu ze służbami PKP oraz kierownikiem pociągu specjalnego.

Najmniej uregulowanym elementem zabezpieczenia przejazdów kibiców meczów piłkarskich jest ich przemieszczanie w sposób niezorganizowany. Są to najczęściej grupy, które udają się na mecz bez wiedzy klubu, któremu kibicują, prywatnymi pojazdami, a wiedza na temat ich miejsca zbiórki, środków lokomocji, planowanej trasy przejazdów jest znacznie ograniczona. Działania podejmowane w takiej sytuacji mogą mieć jedynie charakter doraźny. Polegają na stałym monitorowaniu zwyczajowych miejsc zbiórek kibiców, nadzorowaniu głównych ciągów komunikacyjnych lub sprawdzaniu środków komunikacji publicznej, którymi mogą przemieszczać się kibice. Mimo to czynności te nie dają gwarancji skutecznego zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w związku z przemieszczaniem kibiców. Niosą one za sobą duże ryzyko wystąpienia ekscesów chuligańskich i aktów agresji, czego przykładem są odnotowane w ostatnim czasie przypadki konfrontacji pomiędzy zwaśnionymi kibicami na głównych szlakach komunikacyjnych, takich jak autostrady czy drogi ekspresowe. Takie sposoby przemieszczania się kibiców są najbardziej ryzykowne z uwagi na dysproporcję liczby pojazdów kibiców i policjantów, funkcjonariusze w takich sytuacjach nie są w stanie w pełni zapanować nad konwojowaną grupą. Natomiast najefektywniejsze działania związane z zabezpieczaniem przejazdu kibiców mają miejsce wówczas, gdy grupa przemieszcza się wynajętymi autokarami. W takim wypadku policjanci mają największą kontrolę nad kibicami, a ich przejazd odbywa się do miejsca docelowego, zlokalizowanego najczęściej bezpośrednio przy samym stadionie.

Przejazdy kibiców nadzorowane są również przez służby operacyjne. Jeżeli z rozpoznania wynika, że w grupie udającej się na mecz wyjazdowy mogą znajdować się pseudokibice, nadzór nad takim przejazdem (wraz z kibicami lub ewentualnie wzdłuż szlaku kolejowego) i w miejscu imprezy sprawują również funkcjonariusze zespołów monitorujących, w tym spottersi. Spotters z racji swojej funkcji powinien być łącznikiem, doradcą, mediatorem między kibicami i klubami, organizatorem imprez, a policją. Powinien mieć pełną wiedzę o kibicach i strukturach grup nieformalnych, powiązaniach, taktyce i strategii działania oraz panujących wśród nich nastrojach, co w efekcie pozbawia ich podstawowego atutu — anonimowości¹⁴.

¹⁴ Por. T. Orgonek, *Spotters w Policji*, „Kwartalnik Policyjny” 2011, nr 3, s. 7.

Przy realizacji działań zabezpieczających przejazdu pseudokibiców należy stosować zróżnicowaną taktykę adekwatną do sytuacji, uwzględniającą liczbę przemieszczających się osób, ich przewidywane zachowanie oraz posiadane własne siły i środki. Jednak reakcja Policji na pojawiające się zagrożenia powinna być zawsze natychmiastowa i stanowcza, co wśród pseudokibiców powoduje obawę przed podjęciem jakichkolwiek prób naruszenia przepisów prawa. Natomiast przewidywalne czy defensywne zachowanie lub spóźniona interwencja policjantów może doprowadzić do eskalacji zjawiska, co objawia się coraz częstszymi przypadkami atakowania policjantów przez agresywnych pseudokibiców. Ponadto wszelkie naruszenia prawa, w tym negatywne zachowania kibiców powinny być rejestrowanie przy wykorzystaniu kamer wideo. Jakość i sposób rejestracji materiału wideo powinny umożliwiać jego wykorzystanie podczas identyfikacji sprawców ewentualnych czynów zabronionych.

Przy planowaniu i realizacji działań zabezpieczających przejazdu kibiców należy wziąć dodatkowo pod uwagę następujące aspekty¹⁵:

1. Ograniczania do niezbędnego minimum używania świetlnych i dźwiękowych sygnałów uprzywilejowania pojazdów podczas przejazdu kibiców — nie powinni oni być traktowani jako grupa uprzywilejowana, której ułatwia się przejazd i traktuje lepiej niż innych obywateli.
2. Taktyka konwojowania powinna polegać m.in. na: ustawieniu pojazdów oznakowanych wyłącznie z tyłu, pojazdów filtrujących w bliższej lub dalszej odległości od zabezpieczanych autobusów, wykorzystania w działaniach pojazdów nieoznakowanych itp.
3. Używania w działaniach etatowych i nieetatowych pododdziałów zwartych Policji środków przymusu bezpośredniego w postaci miotanych z broni palnej pocisków niepenetracyjnych oraz siatek obezwładniających, a także zastosowanie taktyki działania polegającej na zatrzymaniu jak największej liczby osób naruszających porządek publiczny.
4. W pociągach rejsowych — policjanci powinni znajdować się jak najbliżej agresywnych osób celem podjęcia natychmiastowych działań w przypadku naruszenia prawa i porządku publicznego. Należy wziąć pod uwagę fakt, że budowa wagonów osobowych (szerokość korytarzy) pozwala na działanie w jednym czasie małej grupy policjantów.

Po zakończeniu patrolu zabezpieczającego, jego dowódca ma obowiązek dokonać ustaleń, czy w trakcie przejazdu doszło do ewentualnych zniszczeń mienia spowodowanych przez kibiców. Powyższe informacje winien zamieścić w raporcie z wykonanych czynności z uwzględnieniem danych kierownika pociągu. Natomiast zadaniem komendantów miejskich i powiatowych Policji jest dokonanie szczegółowej analizy prowadzonego zabezpieczenia. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości obligatoryjnie przeprowadzić muszą szkolenie dla podległych funkcjonariuszy, które ma na celu niedopuszczenie do zaistnienia podobnych sytuacji podczas kolejnych

¹⁵ Polecenia zastępcy komendanta Głównego Policji nr Gs/O/4356/16 z 14 września 2016 r. dotyczących taktyki zabezpieczenia przejazdu kibiców masowych imprez sportowych w szczególności meczów piłki nożnej.

zabezpieczeń. Ponadto informacje dotyczące działań policyjnych obligatoryjnie wprowadzane są do Policyjnego Rejestru Imprez Masowych oraz Systemu Elektronicznej Sprawozdawczości w Policji (SESPol). Każda jednostka Policji wprowadza ilość sił własnych i przydzielonych biorących udział w zabezpieczeniu oraz osiągnięte wyniki zgodnie z właściwością rzeczową, w tym informację na temat zachowania kibiców, zaistniałych zdarzeń, liczbie osób zatrzymanych, współpracy z patrolami policyjnymi na stacjach kolejowych oraz zabezpieczającymi imprezę, ewentualnych stratach w mieniu policyjnym i innych problemach, jakie wystąpiły podczas realizacji zadania.

Zakończenie

Obecnie w sposób niemal kompleksowy uregulowane zostały zasady związane z zapewnieniem bezpieczeństwa imprez sportowych i rozdziałem odpowiedzialności na poszczególne podmioty. Jednak w przypadku przygotowania, organizacji i realizacji przejazdów ich uczestników, które generują najwięcej zagrożeń, cały ciężar odpowiedzialności spoczywa praktycznie tylko na Policji. Gwarancją prawidłowego zabezpieczenia przejazdów ich uczestników jest rzetelna wymiana informacji oraz sprawna współpraca między zainteresowanymi stronami. Pozytywnym tego przykładem jest współpraca Policji z klubami piłkarskimi. Natomiast relacje ze stowarzyszeniami kibiców z uwagi na ich negatywne nastawienie do Policji mają charakter znacznie ograniczony, a niekiedy nie funkcjonują wcale. Brak współpracy ze strony kibiców generuje niekiedy sytuacje nieprzewidziane, które w znaczny sposób mogą utrudniać realizację zadań służbowych.

Zabezpieczenie przejazdów kibiców wiąże się z potężnymi kosztami ponoszonymi przez Policję, związanymi z liczbą wykonywanych patroli zabezpieczających oraz kierowanych sił. W związku z tym zasadne byłoby uregulowanie kwestii związanych z odpowiedzialnością organizatorów wyjazdu za ewentualne negatywne zachowania kibiców i wszelkie szkody w mieniu przez nich wyrządzone. Uczestnicy grupowych przejazdów na mecze piłki nożnej już od momentu wyjazdu powinni być traktowani jako uczestnicy imprezy masowej, a wszelkie ich działania winny być związane z imprezą masową i podlegać penalizacji na podstawie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Ponadto stosowanie sankcji finansowych i dyscyplinarnych dla klubów, w tym kar w postaci rozgrywania meczów bez udziału kibiców oraz nakładanie zakazu udziału zorganizowanych grup kibiców w meczach rozgrywanych na wyjeździe powinno wpływać na zachowanie nie tylko samych kibiców, ale przede wszystkim na organizatorów imprez, którzy są odpowiedzialni za ich bezpieczny i prawidłowy przebieg. Oczywiście sama represja nie będzie skuteczna. Działania prewencyjne zapobiegające zagrożeniom oraz profilaktyka, polegająca na wykorzystywaniu wszystkich możliwości przekonywania młodych ludzi do skierowania nadmiaru energii na inne obszary działania, powinny być uważane za efektywny sposób zwalczania postaw przemocy w sporcie. Elementem działań profilaktycznych powinny być jednolite regulacje, określające wzajemne

relacje pomiędzy klubami a kibicami oraz akceptowalne standardy ich zachowania. Działania te powinny promować idee sportu, przestrzeganie zasad *fair play* szczególnie wśród młodych widzów, w celu rozwinięcia zasad wzajemnego szacunku. Negatywnych i agresywnych zachowań części kibiców piłkarskich nie da się jednak w pełni uniknąć. Istotne jest to, by jak najbardziej ograniczyć jej zasięg. W realizacji tych zamierzeń potrzebna jest współpraca nie tylko ludzi związanych ze sportem, ale również szkoły, rodziców, kościoła, Policji oraz innych instytucji. Wychowanie chociaż niewielkiej grupy świadomych i kulturalnych kibiców będzie sukcesem i może wpłynąć na stopniowe zmniejszenie zjawiska chuligaństwa stadionowego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, kibice, zagrożenia, zabezpieczenie, Policja

Keywords: security, supporters, threats, security, police

Streszczenie: Działalność Policji w zakresie sportowych imprez masowych, w tym meczów piłki nożnej ukierunkowana jest przede wszystkim na zabezpieczeniu rejonu bezpośrednio przyległego do miejsca odbywania imprezy, tras dojścia uczestników, przejazdów uczestników i kibiców środkami transportu publicznego i środkami komunikacji miejskiej, a także prywatnymi środkami transportu. To właśnie przejazdy kibiców piłkarskich generują obecnie największe zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego. Mają one szczególny charakter, gdyż dotyczą nie tylko samych grup kibicowskich, ale stwarzają niebezpieczeństwo dla osób postronnych (niezwiązanych z daną imprezą). W związku z tym głównym zadaniem Policji jest ochrona życia zdrowia i mienia oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Natomiast sposób organizacji, przygotowania, planowania i realizacji zabezpieczenia policyjnego przejazdów kibiców wymaga stosowania szeregu procedur, w tym precyzyjnie określonych zasad jego prowadzenia, które są ukierunkowane na zapobieganie wszelkiego rodzaju zjawiskom przemocy czy agresji oraz jakimkolwiek innym zachowaniom naruszającym porządek prawny. Gwarancją prawidłowego policyjnego zabezpieczenia jest rzetelna wymiana informacji oraz sprawna współpraca między zainteresowanymi stronami.

Summary: Police activity in the field of mass sporting events, including football matches, is primarily aimed at securing the area directly adjacent to the place of the event, participants' arrivals, participants' and fans' passes by means of public transport and public transport, as well as by private means of transport. It is the passing of football fans that is currently the biggest threat to safety and public order. They are special in that they affect not only the fan groups themselves, but also create danger for outsiders (unrelated to the event). Therefore, the main task of the Police is to protect the health and property of the people and to ensure the safety and order of the public. On the other hand, the way the organization, preparation, planning and implementation of police helmets requires a number of procedures, including precisely defined rules for its conduct, which aim to prevent any type of violence or aggression and any other behavior that violates the legal order. The guarantee of proper police security is a reliable exchange of information and efficient cooperation between stakeholders.